

2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.

3. Гражданский кодекс РФ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://base.garant.ru/10164072/22/#block_1021

4. Основы гражданского законодательства Союза ССР и республик. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v2211400-91/page2>

5. Модельный Гражданский кодекс для государств-участников Содружества Независимых Государств. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iacis.ru/upload/iblock/e0e/model_gk.pdf

6. Principles, Definition and Model Rules of European Private Law. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf

*Захарко М. В.,
студентка 4 курсу
ФІвН НаУКМА*

*Нема такого поняття, як абсолютна вневненість,
але є запевнення достатні для щоденного життя.*

Джон Стюарт Мілль

МЕТОДИКА ЮРИДИЧНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Ще в Дигестах Юстиніана сказано, право – мистецтво добра і справедливості. І німецькі юристи, слідуючи традиціям римського права (як і країни континентальної системи загалом), вважали, що абстрактно і влучно сформульована норма права є саме тим механізмом, який сприяє досягненню цієї благородної мети. Така передбачуваність континентального права, на відміну від казуїстики англо-американської системи, вважається основною перевагою. Водночас, як влучно зазначає Рене Давид, така перевага є насправді ілюзорною, адже всі ситуативні деталі, які були відкинуті у нормі, автоматично збільшують роль судді в її тлумаченні [1, с. 72].

Через особливості німецької системи права загалом і особливе сприйняття поняття правової норми зокрема, була вироблена правова методологія зіставлення норми права з конкретною життєвою ситуацією у приватному праві. Ця методологія вивчає правила, які слід застосовувати у процесі аналізу норми, щоб її застосування було логічно обґрунтованим.

У навчальних програмах українських навчальних закладів відсутній спеціальний курс, який би був присвячений вивченню подібної методики. Не вивчаються, зазвичай, вони і в системі інших курсів. Саме з цього починаються проблеми аргументації як звичайного висновку практикуючого юриста-консультанта, так і в подальшому рішень суддів. Тому очевидно, що вивчати

методику юридичної кваліфікації вкрай необхідно. Це б не лише зробило висновки юристів і навіть відповіді студентів під час фахового навчання в університеті більш аргументованими, а й сприяло б правильному розумінню і застосуванню правових норм приватного права. Саме в цьому і полягає, на мою думку, актуальність цієї теми. Адже в більшості випадків застосування тієї чи іншої норми ґрунтується не так на аргументуванні, як на інтуїції. Звісно, німецька теорія не претендує на звання єдино правильної, але знання і розуміння її основ та принципів сприятиме кращому правозастосуванню.

На жаль, в Україні не приділяється достатньої уваги вивченню проблем юридичної кваліфікації у приватному праві взагалі і німецької методики зокрема. Поняття кваліфікації розглядається в кримінально-правовому контексті. Проте такі вчені, як Чвьялева Е. В. і В. М. Власенко присвятили свої дисертації дослідженню теоретичних проблем і логічних основ юридичної кваліфікації. Натомість іноземні дослідники приділяють значну увагу німецькій теорії кваліфікації, порівнюючи її з англо-американською моделлю і просто описуючи для подальшого застосування на практиці. Це зокрема, Г. Прюмм (Hans Pruemm), Дж. Максейнер (James R. Maxeiner), Х. Клостерх'юс (H. Kloosterhuis). Серед найвизначніших сучасних німецьких теоретиків назовемо Райнгольда Циппелюса і Франца Бидлінські.

Поняття юридичної кваліфікації у Німеччині називають субсумпцією, тобто зіставленням фактів і права. Сама правова норма складається з опису фактичних обставин і правового наслідку [2, с. 43]. Застосовуючи правову норму, передусім потрібно встановити, чи може певна життєва ситуація бути кваліфікована в рамках фактичного складу закону. Якщо так, то щодо цієї життєвої ситуації діють передбачені законом правові наслідки [3, с. 11-13]. Доведенню підлягає не саме настання фактів чи наслідку, а настання наслідку саме через певні факти [4, с. 3].

У більшості німецьких юридичних підручників процес прийняття рішення поділено на такі стадії: аналіз фактів у справі, пошук і тлумачення правових норм та висновок у формі силогізму. Щодо пошуку норми, то зазначається, що на практиці рідко трапляються випадки, коли вичерпну відповідь можна надати однією нормою. Тому норма-вирішення зазвичай складається з норми-відповіді, допоміжної норми (наприклад, визначення юридичного терміна) і контр-норми, що є запереченням (часові рамки, позовна давність) [5, с. 1239-1240].

Але застосування такого силогізму, на думку автора «Юридичної методології» Р. Циппелюса, є найлегшою частиною. Набагато складнішим є пошук і визначення права, що застосовується, та визначення матеріальних фактів [6, с. 84].

Не менш важливим аспектом у процесі кваліфікації виділяють оформлення результатів такого аналізу. Стиль, якого навчають студентів німецьких вищих навчальних закладів, називається стилем експертного висновку. Він має чітку структуру, а саме: засновок із правовою підставою, визначення (дефініція) / умова, субсумпція (яка, в свою чергу, складається із

засновку субсумпції, визначення, самої субсумпції, проміжного висновку) та висновок.

Засновок має містити обов'язково 4 види інформації: хто (1) чого хоче (2) від кого (3) на основі чого (4)? [7, с. 1] Відповіді на ці запитання дозволяють правильно та об'єктивно здійснити юридичну кваліфікацію.

Проте така стандартна модель не всіма сприймається так однозначно. Наприклад, Андреас Мюллер вказує: за такої системи передбачається, що студентові на початку побудови невідомий результат, а це не зовсім правильно [4, с. 22].

Однак потрібно врахувати, що перед написанням самого висновку та зіставленням фактів і наслідків, описаних у нормі, з фактичними обставинами справи, необхідно проаналізувати саме норму, тобто здійснити її тлумачення. Для цього ще Савінії виділяв чотири методи, які нині вважаються традиційними [2, с. 67-70]. А саме: буквальне тлумачення (воно ж граматичне), історичне, системне і телеологічне. Тлумачення є важливим елементом у процесі застосування правової норми і має велике значення для правильної юридичної кваліфікації.

Необхідно зважити на те, що на прийняття рішень і юридичну кваліфікацію у Німеччині також значною мірою впливає законодавство ЄС, зокрема, резолюції і рішення Європейського суду справедливості, тому потрібно враховувати і цінності ЄС як такі. Це називається принципом «*effet utile*», який передбачає, що визначення норми має слугувати досягненню спільної цілі ЄС. Якщо є конфлікт у тлумаченні, перевага надається тому значенню, яке є сумісне з правом ЄС [5, с. 1254].

Цікавою є думка ще одного відомого німецького правника – Роберта Алексі. Він вказує, що є дві важливі операції застосування права: субсумпція (юридична кваліфікація) правових норм і балансування між правових принципів. У своїй теорії принципів юрист намагається продемонструвати, що варто створити теорію зваження і балансування як раціональну форму аргументації. Неможливо визначити, який принцип переважає загалом, але в певній конкретній ситуації можна визнати «умовний пріоритет» [8, с. 67-70].

Стандартні підходи також критикує у своїх статтях Ганс Прюмм. Він зазначає їх невідповідність реаліям сучасного життя і пропонує покращити вивчення в університетах шляхом практичних занять [5, с. 1243; 9, с. 206-207].

Загалом, частково з таким висновком можна погодитись. Аналіз кожної справи із використанням усіх методів може бути невиправдано довгим і переобтяженим. Але для ефективної практичної роботи потрібно мати наукове підґрунтя та відповідні навички. Теорія, не пов'язана з практикою, приносить мало користі, але і практика, не підкріплена теорією, не буде сприяти досягненню цілей права і правосуддя.

Таким чином, німецькі правники шляхом багаторічної практики змогли виробити якщо не досконалу, то дієву і логічну систему методологічних правил і вказівок щодо юридичної кваліфікації. Звісно, що будь-яка система не може повністю витіснити людський фактор у прийнятті рішень, але згадана методика

дозволяє робити їх логічно обґрунтованими, аргументованими і правильними, а також дозволяє зменшити кількість помилок. Рішення німецьких юристів складаються не лише з нагромадження правових норм, а кожна норма підлягає аналізу та обґрунтуванню її застосування.

Вважаємо, що було би доцільно запозичити розроблену німецькими науковцями методику юридичної кваліфікації у приватному праві та запровадити її як для підготовки правників, так і для застосування у практичній діяльності.

Список використаних джерел

1. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности : Пер. с фр. В. А. Туманова. – М. : Междунар. отношения, 1998. – 400 с.

2. Циппеліус Р. Юридична методологія. Переклад, адаптація, приклади з права України і список термінів. – Роман Корнута. – К. : Видавництво «Реферат», 2004. – 176 с.

3. Шапф Я. Основы гражданского права Германии. Учебник. – М. : Издательство БЕК, 1996. – 304 с.

4. Muller A. Methodenlehre [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niederle-media.de/Methodenlehre.pdf>. – Назва з екрана.

5. Pruemm H. The didactic turn of German Legal Methodology / H. Pruemm // Jurisprudence. – 2011. – № 18(4) – P. 1233–1282 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ehis.ebscohost.com/cds/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=3cf5597e-d499-4e2d-9828-0bb828dfe068%40sessionmgr4002&hid=4211>. – Назва з екрана.

6. Maxeiner James R. Thinking like a lawyer abroad: Putting justice into Legal Reasoning / James R. Maxeiner // Washington University Global Studies Law Review. – 2012. – № 55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://digitalcommons.law.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=globalstudies>. – Назва з екрана.

7. Krebs P. Der Gutachtenstil [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wiwi.uni-siegen.de/rechtswissenschaften/krebs/materialien/seminarhinweise/der_gutachtenstil_mit_beispielen.pdf. – Назва з екрана.

8. Kloosterhuis H. Towards a Typology of Argumentation based on Legal Principles / H. Kloosterhuis // Gogency. – 2011. – Vol. 3. – No. 2. – P. 67-80 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3963486.pdf>. – Назва з екрана.

9. Pruemm H. Reducing irrationality of legal methodology by realistic description of interpretative tools and teaching the causes of irrationality in legal education / H. Pruemm // Jurisprudence. – 2009. – № 1(115). – P. 199-219 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/st/archyvas/dwn.php?id=122071. – Назва з екрана.